

Tytuł i rodzaj projektu:

„Kapliczka”.

Mała architektura sakralna na terenie diecezji rzeszowskiej – projekt własny (autorski)

Przedmiot badawczy:

mała architektura sakralna, czyli kapliczki, krzyże, figury, posągi, pomniki z elementami religijnymi, tablice i płyty wolnostojące z napisami zawierającymi treści religijne znajdujące się w miejscach publicznych (z wyłączeniem generalnie cmentarzy grzebalnych – uwzględnione jednak zostaną obiekty małej architektury sakralnej upamiętniające dawne cmentarze, mogiły, place pokościelne i po cerkiewne), na obszarach przydrożnych, na rozstajach, na obszarach leśnych i górskich i ewentualnie „groty”.

Opis problemu badawczego i przewidywanych rezultatów:

Trwałym elementem polskiego krajobrazu przyrodniczego, kulturowego i religijnego jest mała architektura sakralna w postaci krzyży, kapliczek i figur przydrożnych. Zawierają one w sobie piękno, urokliwą formę i są wyrazem wiary. Z całym swym bogactwem kulturowym i treściowym mała architektura harmonizuje z otaczającą ją przyrodą, tworząc swoistą kompozycję. Te kulturowe znaki ducha i wiary stanowią już od stuleci trwały element architektury i sztuki naszych wsi, miasteczek a nawet i miast. Trend wznoszenia krzyży i kapliczek jest nadal obecny. Pojawiają się nowe obiekty małej architektury sakralnej tak w przestrzeni prywatnej jak i publicznej, czego przykładem mogą być liczne krzyże milenijne wzniesione w 2000 roku. *Sensus fidei* wyrażający się w zmaterializowanej formie w małej architekturze sakralnej wprowadza w nasz ojczysty krajobraz nadrzędny, boski porządek. Od strony kulturowej stanowi fenomen nieobecny na taką skalę nigdzie indziej. Wokół licznych obiektów małej architektury sakralnej narosło często wiele legend, podań, wykształtowało się też bogactwo obrzędów i zwyczajów. Bardzo ważnym tłem obiektów małej architektury sakralnej jest aspekt przyrodniczy – otaczające te obiekty drzewa (często wiekowe), pola inne elementy przyrody (skały, lasy itp.).

Przedmiotem podejmowanego projektu badawczego jest zatem szeroko pojęte dziedzictwo małej architektury sakralnej, jako tworu pracy rąk ludzkich i wyraz prostej ale niejednokrotnie bardzo głębokiej wiary. Celem jest stworzenie opracowania (wielotomikowego – jeden tomik na dekanat), stanowiącego udokumentowanie tezy, iż krzyże, kapliczki, figury przydrożne stanowią istotny element dziedzictwa historycznego, kulturowego i religijnego naszego regionu.

Upowszechnienie rezultatów projektu:

- publikacje w formie tomików dla każdego dekanatu;
- sesje popularno naukowe w kilku punktach diecezji;
- materiały dydaktyczne do wykładów z zakresu kultury regionu;

- materiały dydaktyczne dla ścieżek edukacyjnych obejmujących religię, przyrodę, kulturę (plastyka i muzyka) i historię.

Wykaz aparatury i materiałów nietrwałych przewidzianych jako niezbędne do realizacji projektu:

- komputery (najlepiej w wersji przenośnej)
- oprogramowanie: edytory tekstu, grafiki i wizji
- kamery/aparaty fotograficzne cyfrowe
- sprzęt audio, umożliwiający nagranie wywiadu, relacji itp. (pieśni, nabożeństwa)
- nośniki informacji elektronicznej (CD, DVD, pendrive)
- sprzęt kreślarski i biurowy

Planowane nakłady (w zł) ogółem: w tym w latach:

2011:

2012:

2013:

Zestawienie szczegółowe przewidzianych i poniesionych kosztów w zł

	Plan	Realizacja
I. Koszty bezpośrednie:		
Wynagrodzenia osobowe		
1.1. pochodne		
1.2. wynagrodzenie bezosobowe		
2. Aparatura specjalna (<i>zakupiona</i>)		
3. Materiały i przedmioty nietrwały		
Usługi obce (<i>np.: opracowanie graficzne; prace redaktorskie i korektorskie; druk</i>)		
Wyjazdy terenowe		
4. Delegacje (<i>np.: konferencje</i>)		
5. Inne (<i>koszty bezpośrednie</i>)		
II. Razem koszty bezpośrednie:		

Zasoby własne (materialne i niematerialne) przewidziane do wykorzystania podczas realizacji projektu: komputery; aparaty fotograficzne i kamery; sprzęt audio (przed przystąpieniem do realizacji projektu w dekanatach zrobić należy rozeznanie co do możliwości wykorzystania własnego sprzętu koordynatorów dekanalnych i parafialnych projektu) .

Źródło finansowania:

Harmonogram realizacji projektu:

Rok 2011: wdrożenie projektu i prace badawcze w terenie

1. Złożenie projektu i zatwierdzenie go przez Ordynariusza Diecezji Rzeszowskiej Ks. Bp. Kazimierza Górnego (pomysłodawcę i inicjatora projektu);
2. Przedłożenie projektu i zapoznanie z zasadami jego realizacji P.T. Księża Diecezji Rzeszowskiej;
3. Dostarczenie Księżom instrukcji i pomocy od strony warsztatu badawczego przez osoby kierujące zespołem badawczym
4. Zorganizowanie w ramach każdego dekanatu pod kierunkiem Księdza Dziekana zespołu koordynującego realizację projektu w dekanacie
5. Zorganizowanie w każdej parafii Parafialnego Zespołu Badawczego.
 - Zespół można stworzyć np. w oparciu o osoby działające w organizacjach i stowarzyszeniach parafialnych (Akcja Katolicka, KSM itp.), angażując młodzież gimnazjalną przygotowującą się do sakramentu bierzmowania lub przedstawicieli niektórych grup zawodowych (nauczyciele, przewodnicy PTTK, przewodnicy górscy, leśnicy, pracownicy parków narodowych i krajobrazowych, muzealnicy, lokalni historycy amatorzy); warto też wejść we współpracę z samorządem lokalnym (wójt, gmina)
 - Praca Parafialnego Zespołu Badawczego winna zostać wcześniej zapowiedziana przez Księdza Proboszcza w ogłoszeniach, z wyjaśnieniem i zachętą do wiernych, aby podjęli współpracę z Zespołem; (można starać się o fundusze z gminy z działu kultury, który ma fundusze właśnie na takie cele a nie zawsze mają pomysł na ich wykorzystanie);
6. Płaszczyzny działań zespołu parafialnego:
 - przeprowadzenie wywiadu środowiskowego (wywiady, nagrywanie tekstów legend, podań, poezji, pieśni, itp.);
 - sporządzenie dokumentacji technicznej (w oparciu o podaną ankietę);
 - sporządzenie dokumentacji fotograficznej (ewentualnie także filmowej, np. nabożeństwo przy kapliczce, uroczystości religijne, patriotyczne, narodowe, rodzinne lub lokalne) oraz zapisanie tych informacji na nośniki elektroniczne (CD, DVD, pendrive). Uwaga: Obiekty znajdujące się w otoczeniu drzew liściastych najlepiej wykonywać w okresie jesienno-zimowo-wiosennym. Dobrze byłoby uchwycić także najbliższe otoczenie obiektu (drzewa, zabudowania, a także o ile możliwe osoby związane z obiektem)
 - przeprowadzenia kwerendy w lokalnych archiwach (parafialne; szkolne; gminne; prywatne, itp.) i zapisanie wyników kwerendy w formie tradycyjnej (wydruk komputerowy) oraz na nośniku elektronicznym
 - przeprowadzenie kwerendy bibliotecznej (uwzględnić należy lokalną prasę religijną i świecką oraz publikacje książkowe dotyczące terenu objętego

- badaniem) i zapisanie wyników kwerendy w formie tradycyjnej (wydruk komputerowy) oraz na nośniku elektronicznym
- kwerenda archiwalna i biblioteczna winna objąć dokumentację archiwalną (księgi parafialne; kroniki szkolne; wspomnienia i relacje spisane, zapisane na taśmach audio i video, oraz innych nośnikach elektronicznych; fotografie, rysunki i obrazki przedstawiające obiekt małej architektury sakralnej – sporządzić ich kopie) i zapisanie wyników kwerendy w formie tradycyjnej (wydruk komputerowy) oraz na nośniku elektronicznym)
 - kwerenda w lokalnych muzeach, izbach pamięci i w zbiorach prywatnych – wyniki kwerendy archiwalnej i bibliotecznej należy zaopatrzyć w opis bibliograficzny)
7. Złożenie uporządkowanych wyników prac badawczo-inwentaryzacyjnych w opisanej teczce lub skoroszycie u Księdza Dziekana
 8. Złożenie teczek z dokumentacją z parafii u kierownika projektu lub u osoby koordynującej projekt z ramienia Kurii Diecezjalnej nie później niż do 31 XII 2011 r.

Rok 2012:

1. uporządkowanie materiału badawczego z terenu, uzupełnienie go o kwerendę w archiwach i bibliotekach o charakterze ponad lokalnym we współpracy z zespołami dekanalnymi i parafialnymi;
2. zorganizowanie sesji popularno-naukowych w kilku punktach diecezji (Biecz, Gorlice, Jasło, Rzeszów, Sokołów Małopolski, Strzyżów) dla zaprezentowania wyników badań.

Rok 2013:

1. Prace redakcyjne; korekta tekstu; wydanie drukiem w formie osobnych tomików dla każdego dekanatu we współpracy z Księżmi Dziekanami
2. Promocja publikacji;
3. Złożenie materiału źródłowego zgromadzonego podczas kwerendy archiwalnej, muzealnej i bibliotecznej, przeprowadzonej w ramach realizacji projektu badawczego, w Archiwum Diecezji Rzeszowskiej w Rzeszowie.
- 4.

Załączniki (zob. poniżej):

- wskazówki dotyczące opisu gromadzonej dokumentacji;
- zasady techniczne pisania tekstu
- przykładowa strona tekstu z przypisami
- ankieta

Kontakt: nabywans@s-n.pl

WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE OPISU GROMADZONEJ DOKUMENTACJI

1. Opis informacji pochodzącej z jednotomowej publikacji autorstwa jednej lub więcej osób: P.G. Zimbardo, *Psychologia i życie*, Warszawa 1999, s. 450.
K. Kowalski, J. Nowak, P. Wiśniewski, *Rachunkowość zarządcza*, Warszawa 2004, wyd. 2, s. 387. (jeżeli jest to pierwsze wydanie nie podajemy tej informacji)
2. Opis informacji pochodzącej z wielotomowej publikacji autorstwa jednej lub więcej osób: M. Banaszak, *Historia Kościoła katolickiego*, t. 3, Warszawa 1989, s. 183.
3. Opis informacji pochodzącej z publikacji zbiorowej (z pracy pod redakcją):
w przypadku pracy zbiorowej w pierwszej kolejności podaje się inicjał imienia i nazwisko autora rozdziału, a następnie tytuł książki, inicjał imienia i nazwisko redaktora, miejsce i rok wydania, stronę
W. Puś, *Powiat rawski w okresie zaborów (1795-1914)*, w: *Powiat rawski. Zarys dziejów do końca 1973 r.*, red. A. Puś, Łódź 1975, s. 199-200. [tu w nawiasie kwadratowym podać na jakich stronach znajduje się cytowany artykuł np. 138-211].
4. Opis informacji pochodzącej z czasopisma:
M. Filar, *W sprawie reformy przepisów dotyczących tzw. przestępstw seksualnych*, „Państwo i Prawo”, Nr 7(1991), s. 80. [tu w nawiasie kwadratowym podać na jakich stronach znajduje się cytowany artykuł np. 138-211].
5. Opis informacji pochodzącej z prasy (gazety):
J. Wiciński, *Nowy market otwarty*, „Kurier Poranny”, nr 101 z dnia 9 XI 1999 r.
6. Opis informacji pochodzącej z wywiadu:
Podajemy inicjał i nazwisko prowadzącego wywiad, imię i nazwisko osoby udzielającej wywiad, jej wiek, miejsce i data rozmowy
J. Kowalski, Relacja (lub wywiad) Maria Kozłowska, lat 65, Rzeszów, 22 III 2010 r. 7. Opis informacji pochodzącej ze strony internetowej; podajemy datę korzystania ze strony: Jeśli na stronie jest artykuł posiadający autora i tytuł to zapis podajemy następująco: K. Dziątko, *Mniejszości etniczne w Polsce* – *Łemkowie*, w: <http://www.beskidniski.pl/index.php?pos=/lemkowie/historia/pochodzenie>, 23 XII 2010 r.
Jeśli nie ma tytułu i autora to zapis wygląda następująco:
<http://www.beskid-niski.pl/index.php?pos=/lemkowie/historia/pochodzenie>, 23 XII 2010 r.
8. Opis informacji pochodzącej ze źródeł archiwalnych:
Archiwalia mają zazwyczaj numerowane karty, dlatego druga strona numerowanej karty jest zapisana jako 5v (karta piąta na odwrocie), jeśli nie ma numeracji podać b. pag. (bez paginacji) Archiwum Parafii Lubenia, Kronika parafialna 1911-1983, k. 5-5v.
Jeśli jest to ze zbiorów osoby prywatnej to zamiast nazwy archiwum podajemy:
Zbiory prywatne J. Kowala, Odpis aktu urodzenia Walentego Kowala z 11 V 1978 r.
9. Opis informacji pochodzącej z rękopisu lub maszynopisu:
T. Paszkiewicz, *Krótki zarys dziejów Lutoryż*, Lutoryż 1956, s. 3, mps (lub rkps) w Bibliotece Gminnej w Boguchwale (lub w zbiorach prywatnych K. Lorenc).

ZASADY TECHNICZNE PISANIA TEKSTU

- Numeracja stron – automatyczna (w nagłówku, wyśrodkowana, czcionka Times New Roman

13 pkt.).

- Czcionka – Times New Roman, rozmiar 13 pkt., grubość normalna.
- Odstępy między znakami – standardowe (0 pkt.).
- Pomiedzy wyrazami nie wstawiać więcej niż jednego znaku spacji.
- Odstępy między wierszami – 1,5 pkt.
- Tekst justowany obustronnie (do prawej i do lewej strony).
- Włączyć opcję automatycznego dzielenia wyrazów.
- Jeżeli akapit ma znaleźć się na nowej stronie zastosować funkcję podziału strony (kombinacja klawiszy: *Ctrl + Enter*). Nie przechodzić do następnej strony wstawiając kolejne znaki *Enter*.
- Na końcu wiersza nie mogą występować pojedyncze litery lub spójniki. W celu przeniesienia spójnika do kolejnego wiersza należy użyć tzw. twardej spacji (kombinacja klawiszy: *Ctrl + Shift + spacja*). „Twardą spację” należy wstawić bezpośrednio po spójniku, a przed następującym po nim wyrazem (powoduje to „przyklejenie” spójnika do wyrazu). Nie używać w tym celu kilku zwykłych spacji lub tzw. miękkiego entera (kombinacja klawiszy: *Shift + Enter*).
- Nie wstawiać na końcu wiersza (w środku zdania) zwykłych oraz „miękkich” enterów.
- Pomiedzy wyrazem a następującym po nim znaku przestankowym (przecinek, kropka, średnik, dwukropek) nie wstawiać znaku spacji.
- Wyrazu (zdania) pisanego w nawiasie nie oddzielać od nawiasów spacjami.
- Wyliczenia w tekście – za pomocą automatycznego wypunktowania lub numerowania.
- Wszelkie załączniki (tabele, źródła do tabeli, podpisy mapek, rycin itp.) pisać czcionką Times New Roman, rozmiar 10 pkt.
- Pomiedzy datą a skrótem r. lub w. stosować spację

Zapis dat: 1 X 1997 r.; 12 I 1987 r.;

- wrzesień 1245 r.;
- w 1444 r.;
- w roku 1453;
- od stycznia do marca 1648 r.;
- styczeń – luty 1492 r.;
- 12-15 V 1935 r.;
- od 10 do 16 VI 1772 r.;
- w wieku XV;
- w XVII w.;
- w XIV-XVI w.;

- w latach 1772-1918;

Tarnawka jest położona na uboczu głównych traktów komunikacyjnych. Dojazd do wsi jest możliwy dzięki drodze biegnącej z Husowa do Tarnawki.

Teren Tarnawki w ciągu minionych wieków zmieniał swoją przynależność państwową. Obszary te między Wisłą a Sanem ok. VII-V w. p.n.e. zamieszkałe były przez plemiona słowiańskie, a ich ziemie w pewnym momencie weszły w skład plemion Wiślan. W połowie IX w. zostały podbite przez państwo wielkomorawskie. Ziemie te przyłączone zostały do Polski przez Mieszka I¹.

W roku 981 Włodzimierz I włączył obszar ten do Rusi Czerwonej. Zajęte tereny wciągnięte zostały w układ administracyjno-gospodarczy podległy księstwu przemyskiemu².

Bolesław Chrobry w 1018 r. odbierał Przemyśl z okolicą i doszedł aż do Kijowa. Po Chrobrym panował na tych ziemiach w 1031 r. Mieszko II. Następnie Polska utraciła je aż do roku 1071, gdy je znowu zajęł Bolesław Śmiały³. Kolejny raz ziemie te zostały utracone na rzecz Rościszowiczów w latach 1086-1087. Odebrał je Kazimierz Sprawiedliwy w 1190 r. a utracił ponownie Leszek Biały. W 1226 r. Polacy i Węgrzy zajęli Przemyśl i inne grody. W roku 1340 panowanie książąt ruskich zakończyło się. Za Kazimierza Wielkiego w 1340 r. ziemie te wraz z Rusią Halicką zostały przyłączone na stałe do Polski, należały do niej aż do rozbiorów⁴.

W 2. poł. XIV w. Tarnawka znajdowała się w północno-zachodniej części ziemi przemyskiej i wymieniona jest wśród 19-tu wiosek leżących w niedużym powiecie – okręgu łańcuckim należącym w całości do Ottona z Pilczy herbu Topór⁵.

W XVI stuleciu ów miniaturowy, 19-wioskowy powiat przestał istnieć. Zniknęło także pięć innych podobnych powiatów na terenie ziemi przemyskiej, a to: leżajski liczący siedem wsi, jarosławski – trzydzieści dwie wsie, rzeszowski – siedem wsi, przeworski – sześćdziesiąt dziewięć wsi i Mościska – sześć wsi. W ich miejsce utworzono jeden, rozległy powiat przemyski, obejmujący całą zachodnią, północną i środkową część ziemi przemyskiej nad Wisłokiem i środkowym Sanem aż po rzekę Strwiąż na południowym wschodzie⁶.

¹ J. Motylewicz, *Dzieje Kańczugi*, Przemyśl 1984, s. 21.

² Tamże, s. 17.

³ J. Wyrozumski, *Wielka Historia Polski*, t. 1, cz. 2, Kraków 2003, s. 485.

⁴ Tamże, s. 486.

⁵ P. Dąbkowski, *Podział administracyjny województwa ruskiego i bełskiego w XV wieku z mapą*, Lwów 1939, s. 88-89.

⁶ E. Trzyna, *Z dziejów wsi Handzlówka w okresie przedrozbiorowym*, w: *600 lat Handzlówki 1381-1981*, Łańcut 1981, s. 30.

KARTA INWENTARYZACYJNA OBIEKTU MAŁEJ ARCH. SAKRALNEJ Nr. 1/2011..

<p>1. Miejscowość <i>Ruda Pilczycka</i></p> <p>parafia <i>Kluczewsko</i> gmina <i>Kluczewsko</i></p> <p>dekanat <i>Włoszczowski</i> powiat <i>Włoszczowski</i></p> <p>diecezja <i>Kielecka</i> Województwo <i>Świętokrzyskie</i></p>	<p>2. Rodzaj obiektu <i>Krzyż żeliwny na cokole murowanym</i></p> <p>3. Czas powstania <i>1838 r.</i></p>
<p>5. Zdjęcia (całość, detal, w otoczeniu)</p> <div data-bbox="416 396 865 685"> </div> <p>Fot. autor, data <i>Artur Wojsza, 5 maja 2010 r</i></p>	<p>4. Opis obiektu, zdobnictwo, znaki, napisy, wizerunki, otoczenie</p> <p><i>Krzyż żeliwny posadowiony na cokole. Krzyż prosty, o końcach ramion zaokrąglonych, na przecięciu ramion niewielki odlew żeliwny Chrystusa Ukrzyżowanego. Belka pionowa u dołu posiada niewielki cokolik z odlaną datą - 1838. Na murowanym cokole od frontu znajduje się płyta żeliwna z odlanym napisem:</i></p> <p><i>" Ty odbieray hołd wdzię =czności STWÓRCO nasz jedyny Boś nam wrócił znowu zdrowym OICA tey dziedziny"</i></p> <p><i>Krzyż ozdobiony trójkątnymi proporczykami na sznurkach w kolorach: żółtym, niebieskim i białym.</i></p> <p><i>Obiekt usytuowany frontem do drogi, nieopodal dworu, w otoczeniu 2 starych akacji</i></p>

KARTA INWENTARYZACYJNA OBIEKTU MAŁEJ ARCH. SAKRALNEJ Nr.....

<p>1. Miejscowość</p> <p>parafia gmina</p> <p>dekanat powiat</p> <p>diecezja województwo</p>	<p>2. Rodzaj obiektu</p> <p>3. Czas powstania</p>
<p>5. Zdjęcia (całość, detal, w otoczeniu)</p> <p>Fot. data, autor</p>	<p>4. Opis obiektu, zdobnictwo, znaki, napisy, wizerunki, otoczenie</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

KARTA INWENTARYZACYJNA OBIEKTU MAŁEJ ARCH. SAKRALNEJ Nr 1/2011**6. Historia, zwyczaje, legedy, motywy fundacji, autor, warsztat.....**

Ufundowany przez rodzinę ówczesnego dziedzica majątku Ruda
- Jakubowskich, jako wotum dziękczynne.

Odlew krzyża i tablicy wykonany prawdopodobnie przez odlewnię
żeliwa w Stąporkowie (wielki piec)

Według miejscowych opowieści pod krzyżem pochowano
powstańca styczniowego z oddziału gen. Taczanowskiego
który poległ w potyczce pod Rudą (wg. opowieści Pani Teresy
Domagaly lat 89 z Rudy).

Przy krzyżu do 2007 roku odbywały się nabożeństwa
majowe.

7. Wymiary.....

wysokość całości 3,5 m,
krzyż wysokość - 2,5m cokół - 1m

8. Materiał.....

żeliwo, kamień, tynk

9. Właściciel obiektu, opiekun, udostępnienie, położenie na gruncie

Pani Genowefa Lisowska - właściciel gruntu i opiekun obiektu
obiekt udostępniony

10. Data sporządzenia karty.....

czerwiec 2010 r
Sporządził Artur Wojsza / IIIa Gimn. w Kluczewsku

Uwagi: Obiekt opisany w Katalogu Zabytków Sztuki w
Polsce, pod red. Z. Łozińskiego, t.II, woj. Kieleckie
PIS Warszawa 1953, zeszyt 8, str 22

KARTA INWENTARYZACYJNA OBIEKTU MAŁEJ ARCH. SAKRALNEJ Nr.....**6. Historia, zwyczaje, legedy, motywy fundacji, autor, warsztat.....**

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

7. Wymiary.....

.....
.....

8. Materiał.....

.....
.....

9. Właściciel obiektu, opiekun, udostępnienie, położenie na gruncie

.....
.....

10. Data sporządzenia karty.....

Sporządził.....

Uwagi: